

2014

Memorandum

Moeder van alle verkiezingen ontfermt zich over haar kinderen en hun rechten

Minderjarigen hebben in ons land weinig tot geen democratische rechten om het beleid te beïnvloeden, om wetten en decreten vorm te geven of om hun vertegenwoordigers in parlementen te kiezen. Toch zijn ze met veel. Zo leven er in Vlaanderen bijna 1,3 miljoen kinderen en jongeren, en in heel België ruim 2 miljoen.

Ze stemrecht geven zou de krachtigste manier zijn om ervoor te zorgen dat de volksvertegenwoordigers volop rekening houden met die jonge burgers. Dat klinkt op het eerste gezicht misschien wat naïef. Maar nu we ons het hoofd breken over de toekomst van onze samenleving, is het aangewezen ook toekomstige generaties een duidelijke stem te geven.

Dat kinderen en jongeren iets te vertellen hebben, stellen wij op het Kinderrechtencommissariaat elke dag vast. Via onze klachtenlijn, onze bezoeken aan scholen en andere voorzieningen voor kinderen en jongeren, onze contacten met partnerorganisaties. In dit memorandum laten we vooral de vele signalen spreken die onze klachtenlijn opving. Ze bestrijken alle domeinen waarop kinderen en jongeren actief zijn. Van onderwijs over jeugdzorg tot sociale media. Onze bijzondere aandacht gaat uit naar kinderen en jongeren in kwetsbare situaties: de rechten van kinderen op de vlucht, van kinderen in armoede en van kinderen in gesloten opvang bijvoorbeeld.

Aandacht vragen voor kinderen is vandaag niet zo moeilijk. Aandacht vragen voor de rechten van kinderen is dat wel. Het is de opdracht van het Kinderrechtencommissariaat om het zo belangrijke kinderrechtenverdrag (dat dit jaar zijn 25e verjaardag viert) als werkinstrument en referentiekader voor alle beleidsdomeinen naar voren te schuiven. Op Vlaams, federaal en Europees niveau. Vandaar dit memorandum. In dertien fiches reikt het concrete pistes en suggesties aan om een beleid vorm te geven dat recht doet aan kinderen en jongeren. Alle kinderen en jongeren. Want als 2014 daadwerkelijk het jaar van de moeder van alle verkiezingen wordt, dan is het maar normaal dat kinderen alle aandacht krijgen die ze verdienen.

Bruno Vanobbergen, kinderrechtencommissaris, maart 2014

Kinderen en hun recht op hulp

Alle kinderen en jongeren hebben recht op hulp.

Sommigen hebben die hulp hard nodig. Hun welzijn wordt bedreigd. Zij hebben recht op toegang tot basisvoorzieningen en op een aangepast aanbod op maat of op gespecialiseerde hulp die dringend verder uitgebouwd moet worden. Alle diensten moeten rekening houden met de specifieke context en omgeving van het kind en zijn gezin.

Preventieve gezinsondersteuning geeft steun en doet niet aan detectie

De relatie tussen ouders en kinderen wordt beïnvloed door factoren die vaak buiten de controle van de ouders en het kind vallen. Denk maar aan een zwakke sociaal-economische positie, gezondheidsproblemen of gebrek aan fysieke en psychische ruimte.

Vlaanderen neemt het recht op gezinsondersteuning ernstig. Het spoort organisaties en lokale overheden aan om samen werk te maken van een Huis van het Kind. We pleiten voor samenwerking met alle relevante basisvoorzieningen, ook als die niet tot de Kind en Gezin-actoren behoren. Huizen van het Kind moeten contextgericht werken en vertrekken vanuit het recht op toegang tot basisvoorzieningen. Ouders en kinderen hebben recht op sociale en economische bijstand, op fysieke en psychische ruimte. De Huizen van het Kind mogen geen Huizen van de probleemkinderen worden. Waak over de grens tussen neutrale gezinsondersteuning en integrale jeugdhulp. Zorg dat het gezinsondersteunend aanbod zich ook richt tot kinderen en jongeren zelf. Blijf bouwen aan kwaliteitsvolle kinderopvang en werk een integraal kwaliteitskader uit voor buitenschoolse kinderopvang.

Jeugdhulp kan pas slagen als ze beschikbaar is

Kinderen hebben recht op jeugdzorg. In 2012 konden 26.984 jongeren rekenen op bijzondere jeugdzorg. In 2008 waren dat er 23.350. Ook al is er meer hulpverlening, toch blijft de zorgvraag groot. Er zijn wachtlijsten. Er is gebrek aan continuïteit in de zorg. Specifieke doelgroepen vallen tussen de plooiën. In vergelijking met andere landen worden Vlaamse kinderen te vaak geplaatst in een residentiële setting in plaats van in een pleeggezin.

Daarom pleiten we voor genoeg jeugdhulpaanbod. Blijf voorrang geven aan en investeer in ambulante zorg en pleegzorg. Zorg voor degelijke trajectbegeleiding. Die draagt bij tot continuïteit in de zorg. De Integrale Jeugdhulp stelt elke betrokken actor verantwoordelijk voor de continuïteit. Zorg dat één actor de eindregie heeft.

Kinderen met een mentale beperking in combinatie met gedragsproblemen hebben specifieke zorg nodig. Die is vaak niet voorhanden. Maak vlotte samenwerking mogelijk tussen MPI's en kinder- en jeugdpsychiatrie.

Respectvolle jeugdhulp is participatieve jeugdhulp

Het rechtspositiedecreet garandeert het recht op participatie bij de totstandkoming en uitvoering van de jeugdhulp. Minderjarigen hebben recht op duidelijke, toereikende en voor hen belangrijke informatie over de jeugdhulp. Ze moeten klachten kunnen formuleren als hun rechten in het gedrang komen.

Kinderen en jongeren melden ons dat ze te weinig betrokken worden bij de totstandkoming van de jeugdhulp. Ze hebben het gevoel dat ze niet gehoord worden.

Er is te weinig tijd om te kijken wat ze nodig hebben. Hun vraag wordt vertaald naar het aanbod dat voorhanden is. Jongeren krijgen te vaak de hulp die voorhanden is, in plaats van de hulp die ze nodig hebben. We dringen erop aan om vraaggericht en niet aanbodgericht te werken. Geef meer ruimte aan het recht op inspraak bij de totstandkoming van de jeugdhulp. Maak rechtstreeks overleg tussen de toegangspoort en de minderjarige mogelijk. Zorg voor een toegankelijk, eenduidig, intersectoraal, onafhankelijk klachtenmechanisme.

Kinderen met een psychiatrische problematiek hebben gespecialiseerde zorg nodig

Er is in ons land te weinig gedifferentieerd hulpaanbod voor minderjarigen. Daardoor krijgen kinderen en jongeren met een psychiatrische problematiek de gepaste hulp niet of te laat. Soms belanden ze zelfs in gesloten instellingen, samen met jonge delinquenten. Daar krijgen ze geen correcte hulp of therapie.

Zorg daarom voor meer gespecialiseerde zorgcentra met meer capaciteit voor kinderen en jongeren met een psychiatrische problematiek. Verspreid het aanbod gelijkmatig over het hele grondgebied.

Het maatschappelijk signaal tegen geweld en misbruik van kinderen moet luider klinken

Elk jaar krijgen de vertrouwenscentra duizenden meldingen van misbruik en geweld tegen kinderen. In 2012 waren 7.360 kinderen betrokken bij de meldingen,¹ vijf jaar geleden 6.071. Het geweld en het misbruik gebeurt thuis, op school, in de sportclub, bij de jeugdbeweging. Kinderen ondergaan of zijn getuige van fysiek en verbaal geweld of worden verwaarloosd.²

Het maatschappelijk signaal tegen geweld en misbruik van kinderen moet luider klinken. Blijf ouders, scholen, jeugdbewegingen, sportclubs, professionals, kinderen en jongeren sensibiliseren en ondersteunen in geweldloosheid. Steun ze in hun zoektocht naar bescherming tegen geweld, verwaarlozing en misbruik. Verhoog de bekendheid en kindvriendelijkheid van hulplijn 1712 ('het nummer dat je belt bij vragen over geweld'). Voer de conclusies uit van de evaluatiestudie van Meldpunt 1712. Zorg dat minderjarige slachtoffers van geweld en misbruik zelf juridische stappen kunnen zetten tegen geweld en misbruik.

Neem het verbod op fysieke straffen tegen kinderen thuis op in het burgerlijk wetboek. Voorbeelden uit het buitenland tonen aan dat een wettelijk verbod een groot verschil maakt.³

Medicatie mag niet het enige antwoord zijn op gedrags- en leerproblemen van kinderen

De laatste jaren is er een verontrustende toename van het gebruik van medicatie door kinderen en jongeren met gedrags- en leerproblemen. Medicatie is te vaak het enige antwoord op die problemen. Bouw een transparanter en sterker gecontroleerd beleid uit rond het medicatiegebruik bij die kinderen. Benadruk een interdisciplinaire aanpak van kinderen en jongeren met leer- en gedragsproblemen. Stel niet de vraag 'welk label past bij dit kind?', maar wel 'wat heeft dat kind nodig?'.

1. KIND EN GEZIN, *Het kind in Vlaanderen*, 2012.
2. KINDERRECHTEN-COMMISSARIAAT, Dossier, *Geweld, gemeld en geteld. Aanbevelingen in de aanpak van geweld tegen kinderen en jongeren*, september 2011.
3. Global Initiative to End All Corporal Punishment of Children, *Ending legalised violence against children. Global Report*, 2013.

Armoede schendt rechten van kinderen

Ondanks de verhoogde beleidsaandacht blijft de kinderarmoede in ons land toenemen. Steeds meer jonge kinderen leven in kansarme gezinnen: 6% in 2001 en 10,45% in 2012¹. De SILC-cijfers over 2011 bevestigen dat 10,4% van de min-15-jarigen in Vlaanderen onder de armoederisicodrempel leeft.² In Brussel en Wallonië is het risico nog hoger. Armoede heeft een belangrijke impact op kinderen. Op heel wat levensdomeinen zien we dat hun rechten geschonden worden of geschonden dreigen te worden. Een armoedebeleid vraagt dan ook een multidimensionele aanpak.

Toereikend vervangingsinkomen

Onderzoek toont aan dat in ons land relatief veel kinderen opgroeien in werkarme gezinnen. Bijna één kind op twee dat in armoede leeft, groeit op in een gezin waar niemand werkt.³ Ondanks de vervangingsinkomens belanden dus relatief veel gezinnen met kinderen onder de armoedegrens. Vanuit een mensenrechten- en kinderrechtenperspectief op armoede zijn er op korte termijn structurele maatregelen nodig om het minimuminkomen te verhogen tot het niveau van de Europese armoedenorm.

Extra kinderbijslag voor kansarme gezinnen

De sociale toelagen hebben vandaag te weinig effect op de levensstandaard van gezinnen met kinderen.⁴ Naast een vaste kinderbijslag voor elk kind is een extra bedrag voor kansarme kinderen nodig om hen uit de armoede te halen of te houden.

Maximumfactuur voor secundair onderwijs en schooltoelagen automatisch toekennen

Door schoolvervoer, schooluitrusting, handboeken, verplichte buitenschoolse activiteiten lopen de schoolkosten stevig op. In 2008 schommelde dat in secundaire scholen gemiddeld rond 1.000 euro per leerling.⁵ Door de economische crisis kunnen meer ouders de schoolfacturen niet meer betalen. Alle onderwijsnetten noteren meer onbetaalde facturen, voor steeds hogere bedragen. Scholen schakelen incassobureaus of deurwaarders in om betalingen af te dwingen. Soms houden ze zelfs schoolrapporten achter om ouders onder druk te zetten om de achterstallige schoolrekening toch te betalen. Aan deze laatste verontrustende praktijk roept het nieuw decreet over de rechtspositie van leerlingen in het basis en secundair onderwijs een halt toe: scholen mogen geen getuigschriften of attesten weigeren om financiële of andere redenen buiten de wil van de leerling om.

In het basisonderwijs bestaat de maximumfactuur. Die lost niet alle problemen op, maar het effect ervan is wel duidelijk zichtbaar. Scholen gaan bewuster om met de financiële draagkracht van gezinnen. We pleiten ervoor om de maximumfactuur door te trekken naar de eerste graad van het secundair onderwijs.

- 1 Kind & Gezin. *Kind in Vlaanderen 2012*, Kind & Gezin, 2013. De kansarmoede-index wordt berekend op basis van zes indicatoren: maandinkomen van het gezin, opleiding van de ouders, ontwikkeling van de kinderen, arbeidssituatie van de ouders, huisvesting en gezondheid.
- 2 Bij de EU-SILC-enquête van 2011 ligt de armoederisicogrens op 1.000 euro voor een alleenstaande en op 2.101 euro voor een gezin met twee volwassenen en twee kinderen.
- 3 Vranken, J., Lahaye, W., Geerts, A & C. Coppée (red.). *Armoede in België - Jaarboek 2012*, Acco, Leuven.
- 4 Van Lancker, W. *Als de kinderbijslag komt. Gedachten over de toekomstige Vlaamse kinderbijslag*, De Gids, 2012, 23-28.
- 5 Poesen-Vandeputte, M. & J. Bollens, *Studiekosten in het secundair onderwijs. Wat het aan ouders kost om schoolgaande kinderen te hebben*, Leuven: Katholieke Universiteit Leuven. Hoger Instituut voor de Arbeid, 2008, 158 p.

In de tweede en derde graad vragen we een schooltoelage en een maximumfactuur op maat, afhankelijk van de studierichting. In veel technische en beroepsrichtingen hebben leerlingen duur werk materiaal nodig. Transparantie over die uitgaven is belangrijk. Ouders op tijd informeren kan verrassingen voorkomen. Ten slotte is het belangrijk al het mogelijke te doen om de schooltoelagen automatisch toe te kennen. Ook voor ouders en leerlingen die nog niet eerder een schooltoelage aangevraagd hebben.

Verhoog de toegankelijkheid van de gezondheidszorg

Kinderen uit arme gezinnen hebben een lager geboortegewicht en leven in ongezondere omstandigheden.⁶ Daardoor zijn ze meer vatbaar voor allerlei aandoeningen, met extra medische kosten tot gevolg. Om een zo goed mogelijke gezondheid te garanderen, moet de toegankelijkheid van de gezondheidszorg verbeteren. Dat kan door de regeling ‘betalende derde’ te veralgemenen zodat erelonen voor consultaties beperkt blijven tot het remgeld.

Ook het forfaitaire systeem van wijkgezondheidscentra uitbreiden kan helpen. Dan moeten patiënten zelfs geen remgeld meer betalen voor raadplegingen en huisbezoeken. Ook hogere tussenkomsten voor gespecialiseerde zorg voor ouders met een RVV-statuut (rechtgebende op de verhoogde verzekeringstegemoetkoming, het vroegere Omniostatuu) moeten automatisch toegekend worden.

Zorg voor betaalbare en kwalitatieve woningen

Woonkosten wegen zwaar door in het gezinsbudget. Een goed woonbeleid is cruciaal voor een doeltreffend armoedebestrijdingsbeleid. Omdat mensen met een laag inkomen geen eigen woning kunnen kopen, zijn ze aangewezen op de privé- en de sociale huurmarkt. De sociale huurmarkt is ontoereikend door de wachtlijsten voor sociale woningen. Het ziet er niet naar uit dat dat op korte termijn verbetert.⁷ Er is een fors hoger bouwtempo nodig om tegemoet te komen aan de grote behoefte aan meer sociale woningen. Bij de woontypologieën van de toekomstige woningen is extra aandacht nodig voor woningen voor grote gezinnen en voor gezinnen van alleenstaande ouders met kinderen. En voor de bereikbaarheid van diensten en voorzieningen.

Het nijpende tekort aan sociale woningen noodzaakt kansarme gezinnen om op de privéhuurmarkt een woning te zoeken. Een huurpremie is maar beperkt beschikbaar voor een erg beperkte doelgroep. Pas nadat ze vijf jaar op een wachtlijst voor een sociale woning staan, hebben huurders er recht op. Die lange wachttijd voor de huurpremie is onaanvaardbaar voor gezinnen met kinderen. Het duwt specifieke risicogroepen zoals eenoudergezinnen in de armoede. We pleiten daarom voor een substantiële welvaartsvaste huursubsidie aan alle privéhuurders met kinderen en een laag inkomen.

De kwaliteit van goedkope huizen laat vaak te wensen over. Dat zorgt ervoor dat huurders tot 15% van hun inkomen moeten besteden aan energie.⁸ Betalingsproblemen zijn het gevolg. Daarbovenop ervaren kinderen extra scherp de nadelige impact van die slechte woonomstandigheden op hun gezondheid. De verantwoordelijke overheden alsook sociale huisvestingsmaatschappijen, sociale verhuurkantoren en OCMW's moeten kwaliteitsvolle huisvesting verder stimuleren door renovatiepremies te geven, door energiebesparende maatregelen te stimuleren en door hun woonpatrimonium energiezuinig te maken.

6 Kinderrechtencoalitie Vlaanderen. *Kinderrechtenforum 7: Kinderen en jongeren in armoede*, 2010.

7 Coene, J., Van Haarlem, A. & D. Dierckx. *Decenniumdoelen, Armoedebaarometer*, 2013.

8 Coene, J., Van Haarlem, A. & D. Dierckx. *Decenniumdoelen, Armoedebaarometer*, 2013.

Kinderen en hun recht op onderwijs

Kinderen en jongeren hebben recht op onderwijs. Dat recht is in Vlaanderen verankerd in verschillende decreten en raakt aan thema's zoals het inschrijvingsrecht en inclusie. De laatste jaren zijn op die terreinen wezenlijke stappen gezet. Maatschappelijk kwetsbare groepen verdienen blijvende aandacht want zij vallen nog te vaak door de mazen van het onderwijsnet.

Inschrijvingsrecht versterkt vrije keuze – capaciteitsnood beter monitoren

Het Vlaamse inschrijvingsrecht verzekert voor elke leerling de vrije keuze van school en vestigingsplaats. Dat zorgt voor meer gelijkheid van toegang voor kansarme en kansrijke kinderen. Op sommige plaatsen zet capaciteitstekort de vrije keuze wel onder druk. Goed uitgebouwde aanmeldingssystemen verdelen de schaarse plaatsen op objectieve gronden, zonder kinderen op basis van hun sociale achtergrond te bevoordelen of te benadelen. Die belangrijke pluspunten moeten zeker behouden blijven. Alleen moet de Vlaamse overheid wel de lokale uitwerking van aanmeldingssystemen beter ondersteunen. Ook moet de overheid zorgen dat elk kind een plaats kan krijgen op een school op redelijke afstand van thuis. Onze klachtenlijn krijgt vooral van kansarme kinderen te horen dat dat niet overal lukt. Daarom moet de overheid de bouw van scholen verder blijven ondersteunen. Ook is een wetenschappelijk onderbouwde capaciteitsmonitor nodig die lokale overheden helpt om capaciteitstekorten nauwkeuriger in te schatten op langere termijn.

Sociale mix versterkt vrije keuze voor kansarme kinderen – betere indicatoren nodig

Een goede sociale mix is in het belang van kansarme én kansrijke kinderen. Het verrijkt hun contacten en bevordert hun sociale vaardigheden. Daarom is het belangrijk dat de huidige regeling behouden blijft: scholen streven naar een sociale mix en reserveren voor kansarme én kansrijke leerlingen tijdelijk plaatsen, afhankelijk van het aandeel kansarme en kansrijke kinderen in hun omgeving. Iedereen krijgt daardoor meer kans op gelijke toegang tot een school naar keuze van de ouders. Zo is er minder strijd om er als eerste bij te zijn.

Gebrekkige kansarmoede-indicatoren staan de gewenste sociale mix soms in de weg. Vooral in kansarme buurten speelt dat. Bij instappertjes zonder oudere broer of zus lukt het niet om kansarme kleuters op het spoor te komen met de indicator 'schooltoelage'. In sommige buurten blijven daardoor tot 20% van die kinderen onder de radar. De Vlaamse overheid moet dringend een evenwaardig alternatief vinden. Dat 'thuisstaal niet Nederlands' niet langer meetelt als kansarmoede-indicator, vertekent ook de sociale mix. In kansarme buurten laten Vlaamse ouders de dichtstbijzijnde school soms links liggen omdat ze bang zijn dat hun kind er de enige leerling zal zijn die thuis Nederlands spreekt. Dat is jammer, want in die buurten komen Nederlandstalige kinderen en kinderen die thuis geen Nederlands spreken dan niet met elkaar in contact. De school is voor hen vaak de enige ontmoetingsplaats.

Inclusie: formulering nodig die rechtszekerheid geeft

Recent zette Vlaanderen principieel betekenisvolle stappen in de richting van de uitvoering van het VN-verdrag over de rechten van personen met een handicap. Het recht op redelijke aanpassingen werd verzekerd. We vinden het belangrijk dat zoveel mogelijk kinderen met een beperking naar een gewone school kunnen gaan. Ook kinderen die een strikt individueel traject nodig hebben, moeten in een gewone school terechtkunnen áls de daarvoor nodige aanpassingen redelijk zijn. Voor die kinderen moet er GON-begeleiding zijn. De Vlaamse regelgeving moet daarover duidelijkheid en rechtszekerheid brengen.

Sommige kinderen met beperkingen hebben buitengewoon onderwijs nodig. Dat zou hun contact met andere kinderen niet in de weg mogen staan. Daarom moet het buitengewoon onderwijs geografisch beter gespreid worden. Meer en betere structurele samenwerking tussen scholen voor gewoon en voor buitengewoon kan helpen. Bijvoorbeeld door scholen voor gewoon en buitengewoon onderwijs onder te brengen in hetzelfde gebouw.

Kleuterparticipatie stimuleren

In Vlaanderen is 99% van de vijfjarigen ingeschreven in het kleuteronderwijs en 97% is regelmatig (minstens 220 halve dagen) aanwezig. We waarderen de inspanningen om ook de overige 3% alle ontwikkelingskansen te geven. Zeker voor de meest kansarme kinderen is regelmatig schoolbezoek heel belangrijk. De basis voor latere schoolse achterstand wordt al op heel vroege leeftijd gelegd, blijkt uit onderzoek.

We pleiten voor maatregelen met direct effect op de aanwezigheid in de kleuterschool in plaats van sancties achteraf. Zulke maatregelen focussen best op die bevolkingsgroepen waar kleuters het minst regelmatig naar school gaan. Ze kunnen het best in goed partnerschap met de ouders genomen worden. Met oog voor wat die ouders belemmert om hun kinderen regelmatig naar school te sturen. En in samenwerking met andere welzijnsactoren op stads- of wijkniveau. Of de leerplicht nu start op 5 jaar of 6 jaar is eerder van ondergeschikt belang. Wat op school gebeurt, is belangrijk: zorg dat naar school komen voor de kinderen die nu niet komen daadwerkelijk iets betekent. Dat het hun ontwikkeling vooruithelpt en dat ze positieve schoolervaringen opdoen. Benader kinderen positief, mét begrip en respect voor hun thuissituatie en voor hun thuistaal.

Leerlingenvervoer: korte busritten, betere begeleiding en klachtenbehandeling

Elke dag nemen meer dan 40.000 leerlingen van het buitengewoon onderwijs de bus naar school. Gratis. Een indrukwekkende inspanning en een heel goede zaak dat de overheid daarvoor instaat. Elke leerling krijgt van de overheid recht op vervoer naar de dichtstbijzijnde school van het net van eigen keuze die het type of de opleidingsvorm aanbiedt waar het attest van de leerling naar verwijst. Jammer genoeg loopt dat vervoer niet voor iedereen op wieltes. Veel te veel kinderen zitten elke ochtend en elke avond een busrit uit van anderhalf tot twee uur. Kinderen zouden 's morgens of 's avonds niet langer dan 60 minuten onderweg mogen zijn. Korte trajecten en kleinere bussen kunnen daarvoor zorgen. Er zou meer gewerkt moeten worden met vervoerszones in plaats van met dichtstbijzijnde scholen. Bovendien is het niet eenvoudig om veel kinderen met verschillende handicaps onderweg te begeleiden. Zeker op grotere bussen is er daarom meer begeleiding nodig.

Rechten van kinderen in onderwijs

Het Kinderrechtencommissariaat botst regelmatig op problemen en conflicten op school die rechtstreeks samenhangen met de rechten van leerlingen. Het gaat dan bijvoorbeeld om straffen die niet in verhouding staan tot de gepleegde feiten of om privacy- en eigendomsrechten van leerlingen die niet altijd gerespecteerd worden. De meldingen overtuigen ons van het belang van een goed uitgebouwde, decretaal verankerde rechtspositie van leerlingen. Maar een decreet rechtspositie is geen stok achter de deur. Rechten - van leerlingen, ouders en leerkrachten - verschijnen niet op het eind van een verhaal, als elke dialoog al gestokt is. Ze moeten het vertrekpunt zijn van elke dialoog.

Een eerste stap is gezet met het decreet over de rechtspositie van leerlingen in het basis- en secundair onderwijs en de participatie op school. Toch is er meer nodig voor een goed uitgebouwde rechtspositie voor leerlingen. Er is nood aan een volwaardig referentiekader voor iedereen in het onderwijs, een minimumkader om het dagelijkse doen en denken in alle scholen aan te toetsen. Het moet elementen aan bod laten komen van zowel protectie-, provisie- als participatierechten van het kinderrechtenverdrag.

Recht op informatie en duidelijke communicatie

Het Kinderrechtencommissariaat krijgt vaak meldingen over formele regels en informele afspraken op school. Leerlingen willen vooral weten of de geldende regels wel 'wettelijk' zijn en of hun rechten niet geschonden worden. Het schoolreglement is soms vaag over afspraken en regels. Scholen geven aan dat dat vaak een bewuste keuze is omdat ze zo met elke situatie op zich rekening kunnen houden. Maar de meldingen laten ook een keerzijde zien: bij discussies over de leefregels hebben kinderen en jongeren sterk het gevoel dat de school altijd het laatste woord krijgt. De onduidelijkheid zorgt soms voor willekeur bij sancties. Wij pleiten voor proactieve communicatie en duidelijke, toereikende en voor de leerling begrijpelijke informatie over alle aspecten van het onderwijs, afgestemd op hun leeftijd en maturiteit, met extra aandacht voor leefregels en afspraken.

Recht op inspraak en participatie

Leerlingen laten meebeslissen verhoogt het draagvlak van het schoolreglement. Als leerlingen in dialoog kunnen gaan met de school en de achterliggende redeneringen kennen, krijgen regels en afspraken meer draagkracht. Dat is niet alleen zinvol voor het schoolreglement, maar in elke onderwijsaanlegenschap.

Uit onze praktijk merken we dat er expertise nodig is rond participatie op school. Er is niet alleen behoefte aan ondersteuning van leerlingen en leerlingenraden, maar ook van leerkrachten en pedagogische begeleidingsdiensten. De behoefte aan een koepeloverstijgend expertisecentrum blijft actueel om participatie op klas- en schoolniveau te bevorderen. Het nieuw decreet rechtspositie schraptte het expertisecentrum participatie niet. Dat is een goede zaak. Het is dringend tijd om dit expertisecentrum te operationaliseren.

Recht op privacy

Wij hechten veel belang aan de bescherming van de privacy van leerlingen en van hun persoonsgegevens. En aan respect in de omgang met hun politieke, filosofische, ideologische of religieuze overtuiging en seksuele geaardheid. Belangrijk is dat de school communiceert over privacy vóór er problemen opduiken en niet alleen achteraf. En dat de school samen met de leerlingen een kader creëert om respectvol met elkaar om te gaan. Extra aandacht voor privacy is nodig bij medische dossiers, de overdracht van leerlinggegevens in tuchtdossiers tussen verschillende scholen, het doorzoeken van persoonlijke bezittingen, het afpakken van gsm's en bij spijbelcontrole. Ook in internaten is er een duidelijk kader nodig met oog voor de privacy van kinderen en jongeren. Positief is dat het nieuwe decreet rechtspositie de overdracht van leerlinggegevens tussen verschillende scholen regelt. Wij zijn tevreden dat hierin vermeldt wordt dat een tuchtdossier nooit overdraagbaar is en een schending van de privacy is.

Conflicten als leerkans – recht op leren onder spanning

Het schoolleven wordt bepaald door leerlingen, leerkrachten, directies en het algemeen schoolbeleid. Dikwijls loopt het vlot, maar soms kan een leerling de rust op school verstoren of de samenwerking verhinderen. Uit klachtenonderzoek van het Kinderrechtencommissariaat blijkt dat scholen nog te vaak eenzijdig sanctioneren. Het aantal definitieve uitsluitingen piekt daardoor jaar na jaar en de uitgesloten leerlingen worden alsmaar jonger. Onderzoek en praktijk wijzen uit dat deze aanpak leerlingen en scholen niet vooruit helpt. We zijn tevreden dat het subsidiariteitsprincipe decretaal verankerd is. We vragen om verder werk te maken van een maatregelencontinuüm waarin een zwaardere maatregel alleen kan nadat een lichtere maatregel geen aantoonbaar effect had. Volgens ons mag een definitieve uitsluiting nooit de eerste stap zijn.

We ijveren voor een visie die gericht is op blijven investeren in herstelgericht werken. De herstelgerichte benadering versterkt relaties en ziet conflicten en spanningen als kansen om te leren: leerlingen laten nadenken over hun eigen gedrag, ze leren begrijpen hoe anderen geschaad worden en verantwoordelijkheid geven om de schade te herstellen. Dat vraagt om integrale leerlingenbegeleiding.

Voor maatregelen tegen spijbelen is overleg met de ouders nodig. Ruim twee jaar na de eerste vaststellingen een schooltoelage intrekken, is onterecht selectief en nefast voor het vertrouwen van de ouders in school en overheid. Bovendien blijkt het weinig effectief te zijn om spijbelen tegen te gaan.

Klachtrecht

Een decreet rechtspositie in het onderwijs moet ook aandacht hebben voor momenten waarop het tussen de leerling en de school na herstelgericht werken nog altijd fout loopt. Het moet de maatregelen bij schending van leefregels en de beroepsmogelijkheden van de leerling uittekenen. We zijn voorstander van een gefaseerde beroepsprocedure. In een eerste fase kunnen leerlingen en ouders bij de school-directeur beroep aantekenen tegen een beslissing. In een tweede fase moet er beroep mogelijk zijn bij een beroepsinstantie van de scholengemeenschap. Uit eerdere analyses blijkt dat zo'n gefaseerde beroepsprocedure met een meer onafhankelijk en objectief orgaan leerlingen en ouders betere waarborgen biedt. Voor scholen kan dat ook een stimulans zijn om te reflecteren over hun evaluatie- en tuchtbeleid. De beroepscommissie wordt geïntegreerd in een bestaand samenwerkingsverband, met de nodige onderwijskundige en juridische expertise.

Eerbied voor de culturele en religieuze achtergrond van de leerling

Acht op de tien jongeren die thuis Turks of Arabisch spreken, krijgen straf als ze op school hun thuistaal gebruiken. Ook signalen van onze Klachtenlijn laten zien dat leerlingen vaak struikelen over het taalbeleid van hun school. Wij zijn vragende partij om scholen daar veel sterker in te ondersteunen. De rode draad door deze ondersteuning moet een open, positieve en respectvolle houding zijn tegenover thuiscultuur en thuistaal van de leerlingen. Zo'n houding helpt leerlingen heel sterk in hun identiteitsontwikkeling en staat de ontwikkeling van hun Nederlandse taalvaardigheid niet in de weg. Over religieuze symbolen op school vragen we om het debat in alle openheid te blijven voeren en daar ook heel duidelijk de stem van leerlingen een plaats in te geven.

Rechten van kinderen op de vlucht

De schrijnende realiteit waarin veel minderjarigen op de vlucht in ons land leven, vraagt een aanpak die meer rekening houdt met het belang van de kinderen en hun kindspecifieke behoeften. Daarvoor is een doorgedreven aanpak nodig vanuit kinder- en mensenrechten.

Meer betrokkenheid van kinderen en jongeren bij verblijfsprocedures en terugkeer

Kinderen en jongeren die samen met hun ouders op de vlucht zijn, worden te weinig betrokken bij de verblijfsprocedures en het terugkeerbeleid. Daardoor krijgen ze het gevoel dat ze niet gehoord worden of dat ze niet kunnen uiten hoe zij de situatie beleven. Kinderen moeten bij de verblijfsprocedures minstens de mogelijkheid krijgen om hun verhaal te doen. Oudere begeleide minderjarigen moeten de kans krijgen om gehoord te worden en een verklaring af te leggen als zij dat willen. Ook het terugkeerbeleid moet meer focussen op kinderen en jongeren. De federale en Vlaamse overheid moeten de handen in elkaar slaan om meer aandacht te besteden aan de voorbereiding van deze jongeren op hun eventuele terugkeer en vooral aan de grote veranderingen die dat voor hun leven betekent. Dat is niet alleen belangrijk bij vrijwillige maar ook bij gedwongen terugkeer.

Materiële opvang voor elk kind en jongere op de vlucht

Alle kinderen op de vlucht moeten toegang krijgen tot menswaardige materiële opvang, ook als hun gezin geen geldige verblijfsdocumenten heeft of als hun ouders niet willen meestappen in een terugkeertraject. Als de opvang collectief is, moet de infrastructuur kindvriendelijk zijn met aangepaste begeleiding voor kinderen en jongeren. Niet-begeleide minderjarige vreemdelingen die een verblijfsrecht kregen, moeten kunnen rekenen op de steun van het OCMW waar ze wettelijk recht op hebben. Hun opvang in het kader van projecten voor begeleid zelfstandig wonen moet structureel ingebed worden en op grond van individuele noden ook nog na hun 18e verjaardag kunnen doorlopen.

Dringende medische hulp is onvoorwaardelijk recht

Dringende medische hulp moet een onvoorwaardelijk recht zijn voor alle kinderen op de vlucht. Dat recht kan niet afhangen van de bereidheid van de ouders om mee te stappen in een terugkeertraject. Kinderen van EU-burgers die zich in België willen vestigen, moeten zonder wachttijd kunnen aansluiten bij een Belgische ziekteverzekering. Regelmatig schoolgaan of – voor niet-leerplichtige kinderen – bekend zijn bij Kind & Gezin (of de Franstalige tegenhanger ONE) moeten de enige voorwaarden zijn voor zo'n aansluiting, ook voor 'niet-begeleide minderjarige vreemdelingen'.

Kinderen en hun rechten bij familiale conflicten

Al jaren gaan de meeste vragen en klachten van kinderen en jongeren bij onze Klachtenlijn over echtscheiding. Een kwart van de kinderen tussen 12 en 18 jaar krijgt te maken met een scheiding van zijn ouders.¹ Ouders zijn dan niet langer partners, maar blijven in principe wel samen instaan voor de opvoeding van hun zoon of dochter. Kinderen en jongeren willen meer betrokken en gehoord worden. Dat willen ze ook in andere procedures die hen aanbelangen. Als hun ouders hen niet steunen, kunnen ze niet van zich laten horen of niets ondernemen. Ze zijn nog altijd 'procesonbekwaam' waardoor ze zelf geen procedure op gang kunnen brengen.

Alle kansen voor bemiddeling

Bemiddeling biedt ouders de kans om hun conflict informeler, gelijkwaardiger, sneller en vaak constructiever op te lossen. In bemiddeling staat communicatie centraal zodat er ruimte komt voor de gemeenschappelijke inzet voor de kinderen.

Zorg als overheid in elke regio voor een toegankelijk eerstelijnsbemiddelingsaanbod dat openstaat voor verschillende soorten conflicten, voor, tijdens en na de scheiding. Zet ook in op trajectbemiddeling. Alleen maar informatie over bemiddeling is niet genoeg om geïnformeerd te kiezen. Laat partijen kennis maken met de verschillende opties waaruit ze een weloverwogen keuze kunnen maken (zelf regelen, scheidings- en ouderschapsbemiddeling, onderhandeling door advocaten en de juridische procedure). Stem bovendien af met de nieuwe familierechtbanken. Zij zetten terecht in op verzoening en bemiddeling. Bepaal heel duidelijk wanneer er naar welke diensten doorverwezen wordt. Zorg voor duidelijke informatiebrochures die de griffies kunnen meegeven en creëer een aanspreekpunt in elke familierechtbank waar partijen terecht kunnen met hun vragen.

Breng de uitvoering van het spreekrecht op kruissnelheid

Vanaf september 2014 krijgen kinderen ouder dan 12 automatisch een uitnodiging om door de rechter gehoord te worden over zaken die hen 'aanbelangen': over ouderlijk gezag, verblijfsrecht en recht op persoonlijke relaties. Zorg in het hele land voor uniforme uitnodigingsbrieven die vlot leesbaar en begrijpelijk zijn voor kinderen en jongeren. In de brief moet ook de betekenis van het spreekrecht aan bod komen en moet duidelijk zijn waar jongeren terecht kunnen met vragen.

Garandeer terugkoppeling naar het kind of de jongere over het resultaat van de besluitvorming en over hoe er met zijn mening rekening gehouden werd.

Investeer in ondersteuning en vorming van familierechters om een kwaliteitsvolle invulling van het spreekrecht te garanderen. De weinige rechters die al de kans kregen om een cursus te volgen over omgaan met kinderen, noemen die opleiding een meerwaarde voor hun praktijk.²

1 N. VETTENBURG e.a., *Jongeren in cijfers en letters, bevindingen uit de JOP-monitor*, 2010, Acco, Leuven, 33.

2 Onderzoek in het kader van IPOS, Interdisciplinair Project voor de Optimalisatie van Scheidingstrajecten (K. HERBOTS, E. ROEVENS, J. PUT, 'Participatie van het kind in het gerechtelijk scheidingsproces: droombeeld of realiteit?', *TJK* 2012/1, 36).

Eigen rechtsingang voor minderjarigen: kinderklacht is kinderkracht

In vechtscheidingen en andere situaties waarin ouderlijke belangen tegengesteld zijn aan die van kinderen, zien we een eigen rechtsingang als laatste redmiddel. We zien dit principe in de nieuwe klachtenprocedure bij het VN-Comité voor de rechten van het kind. Dus is het logisch dat ook in eigen land in te voeren.

Vechtscheiding is geen excuus om niets te doen

De meldingen bij onze klachtenlijn tonen dat hulpverlening bij een vechtscheiding moeilijk opgestart raakt of zelfs volledig stilvalt. Er wordt geëist dat de twee ouders toestemmen met de hulpverlening aan het kind. En laat dat nu net het probleem zijn in een vechtscheiding. Daardoor krijgt het kind niet altijd de hulp waar het behoefte aan en recht op heeft. Als een vechtscheiding een sta-in-de-weg is om de zorg en het belang van het kind voorop te stellen, moet voor de jeugdrechter de mogelijkheid bestaan een 'maatschappelijke noodzaak' in te roepen waardoor om het kind te beschermen hulpverlening opgestart kan worden.

Rechten van jongeren in contact met politie

Voor de politie is iedereen gelijk voor de wet. Daar kunnen we alleen maar blij om zijn. En toch. We zijn ervan overtuigd dat kinderen en jongeren een aparte aanpak verdienen. Niet omdat we ze als watjes moeten behandelen. Wel omdat ze als dader, slachtoffer of getuige soms anders dan volwassenen reageren op de politie. Bovendien hebben ze recht op bijzondere bescherming. Het kinderrechtenverdrag ondersteunt die kindspecifieke aanpak. Bij contacten met jongeren mag en moet de lat hoger liggen. We doen enkele aanbevelingen om die extra aandacht voor jongeren te vertalen in het politiebeleid.

Richt in alle korpsen gespecialiseerde jeugdpolitie of jeugdbrigades op

De politie heeft heel verschillende opdrachten. Die vragen elke keer specifieke kunde en expertise. We vragen een gespecialiseerd team voor alle politiecontacten met kinderen en jongeren, behalve interventies. Net zoals er ook speciale wijkteams of diensten slachtofferbejegening bestaan.

Aandacht voor jongeren in de opleiding

In het lessenpakket van de politieopleiding moet verplicht de leefwereld van jongeren, jeugd- en kinderrechten, psychologie van en communicatie met kinderen en jongeren aan bod komen. Niet alleen kennis, maar ook vaardigheden. Niet als specifiek vak, maar verweven door de verschillende opleidingsonderdelen.

Duidelijk regelgevend kader voor contacten van politie met minderjarigen

Er is maar weinig regelgeving over de relatie tussen minderjarigen en politie. Dat zorgt voor onzekerheid bij jongeren en bij politiemensen. We vragen om een duidelijk kader over bijvoorbeeld boeien, de aanwezigheid van een vertrouwenspersoon of de aanwezigheid van politie op scholen. Bovendien is het belangrijk dat de verschillende zones en arrondissementen onderling maximaal goede praktijken uitwisselen.

Transparante en toegankelijke klachteninstanties

De klachtenmechanismen bij de politie zijn ondoorzichtig. Mensen krijgen tegenstrijdige informatie over waar ze met hun klacht terecht kunnen: bij het Comité P, bij een interne ombudsdienst of bij de algemene inspectie van de politie. Maak dat transparant en communiceer het duidelijk naar het grote publiek. Zorg voor toegankelijke dienstverlening, ook voor klachten.

Informatie op maat van de jongere

Jongeren weten niet altijd wat kan en wat mag. Mag de politie mijn rugzak op school doorzoeken? Heb ik recht op bijstand van een advocaat bij mijn verhoor? Een duidelijk en volledig informatiekanaal op maat van kinderen en jongeren met antwoorden ontbreekt. Daar moet werk van gemaakt worden.

Uitgewerkt en doordacht beleid over relatie politie-school

Scholen weten niet altijd hoe ze moeten omgaan met politie die over de vloer komt. Ze vragen zich af in welke mate ze moeten meewerken, of de politie leerlingen mag meenemen voor verhoor tijdens de schooluren en of ze de ouders moeten waarschuwen.

We vragen een herziening van de bestaande omzendbrief PLP over de relatie politie-school om de rol van school en politie uit te klaren, met respect voor ieders rol.

Recht op afstammingsinformatie voor kinderen

Uit ons klachtenonderzoek en uit verschillende andere onderzoeken blijkt hoe belangrijk het is te weten van wie je afstamt. De vraag duikt op bij kinderen en jongeren die verwekt zijn via anoniem donorschap, die via een draagmoeder ter wereld kwamen, van wie de moeder in Frankrijk anoniem beviel of die geadopteerd zijn. Die kinderen en jongeren hebben een biologische en sociale realiteit. Ook al is het sociale aspect meestal het belangrijkste, toch hebben sommigen te maken met een dubbele loyaleiteit.

Breder debat nodig over afstamming

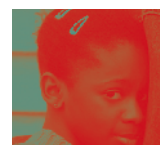
Er moet een fundamenteel maatschappelijk politiek debat komen over kinderen en hun afstammingsvragen. Dat debat vraagt een brede, interdisciplinaire invulling. De vraag waar we in onze samenleving familiebanden op baseren en hoe we ze juridisch vorm geven, moet het onderwerp zijn van een brede discussie. Het is bovendien essentieel om de behoeften van kinderen te onderzoeken rond onder andere hun recht op informatie. Welke ondersteuning en begeleiding vragen kinderen? Hoe percipiëren kinderen het donorschap? Dat onderzoek is nodig om in het bredere debat het perspectief en het belang van kinderen en jongeren duidelijk tot hun recht te laten komen.

Toegang tot afstammingsinformatie

Vanuit kinderrechtenperspectief vragen we speciale aandacht voor het belang van het kind (artikel 3 kinderrechtenverdrag) en voor het recht van het kind om te weten wie zijn ouders zijn (artikel 7 kinderrechtenverdrag). Op basis daarvan beklemtonen we het belang om minderjarigen toegang te verlenen tot de identificerende en de niet-identificerende gegevens van hun biologische ouders. De minderjarige moet zelf de gegevens over zijn biologische ouders kunnen raadplegen. Als andere betrokken partijen de toegang tot die gegevens weigeren, moet een onafhankelijke instantie de vraag tot kennisname beoordelen en de verschillende belangen afwegen.

Discreet donorschap en discreet bevallen

Een minderjarige kan pas toegang krijgen tot afstammingsinformatie als die informatie potentieel raadpleegbaar is. Dat houdt in dat de absolute anonimiteit van de gameten- of embryodonor niet meer de norm kan zijn maar plaats moet maken voor discreet donorschap. Daarvoor is het nodig de wet van 2007 aan te passen die nu te weinig rekening houdt met het belang van het kind. Ook discrete bevalling moet in België mogelijk gemaakt worden.

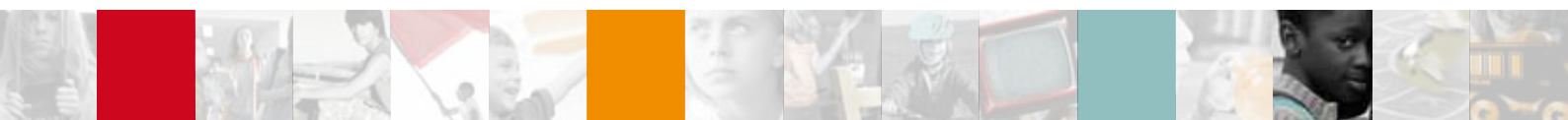

Registratie van donorschap, draagmoederschap en discrete bevalling door een onafhankelijke instantie

Het is belangrijk de bevoegdheid tot bewaring, beheer en kennisgeving van de gegevens over de herkomst van het kind toe te vertrouwen aan een onafhankelijke instantie.

Belang van een goede begeleiding

Onderzoek en praktijk geven aan dat er behoefte is aan begeleiding en psychosociale ondersteuning voor alle betrokkenen: kinderen, wensouders, geboorteparenten, biologische ouders. Daarom is het belangrijk gespecialiseerde instanties op te richten die genoeg toegankelijke begeleiding mogelijk maken voor de betrokken volwassenen en minderjarigen.

Recht op een gezonde en veilige leefomgeving voor alle kinderen

Artikel 24 van het kinderrechtenverdrag stelt dat alle kinderen recht hebben op gezondheid. Er is een duidelijk verband tussen een gezonde leefomgeving en de leefkwaliteit van kinderen. Het is essentieel om als overheid de leefkwaliteit vanuit een kinderperspectief te meten en te optimaliseren. De impact op hun gezondheid en op hun ontwikkeling op lange termijn is vaak groter dan bij volwassenen. Daarom vinden we de kindnorm van de Gezinsbond een heel zinvol instrument. Behalve gezond moet de leefomgeving van kinderen en jongeren ook veilig zijn. Het is belangrijk dat de overheid aandacht heeft voor factoren die de veiligheid in gevaar kunnen brengen.

Veilig verkeer en aangepast mobiliteitsbeleid

Verkeersongevallen eisen elk jaar te veel kinderlevens. De statistieken van het Belgisch Instituut voor de Verkeersveiligheid illustreren het belang van meer aandacht voor fietsers en voetgangers. De overheid moet kinderen en hun ouders blijven sensibiliseren en vormen. Maar er is ook een mobiliteitsbeleid nodig dat streeft naar een aangepaste wegeninfrastructuur voor de meest kwetsbare gebruikers. Onderzoek toont aan dat de meerderheid van de kinderen op wandelafstand woont van hun basisschool. Kinderen vanaf zeven jaar zouden veilig zelfstandig naar school moeten kunnen gaan. Kinderen en jongeren moeten zich ook met het openbaar vervoer veilig van de ene naar de andere plek kunnen verplaatsen. Speciale aandacht is nodig voor de vaak overvolle bussen en trams van en naar school.

Minder medicatiegebruik door te focussen op structurele oorzaken: luchtvervuiling en overgewicht bij kinderen

Minderjarigen in België krijgen elk jaar meer dan 100 miljoen pillen, druppels en vaccins. In de periode 2007-2011 is het aantal verkochte geneesmiddelen drie keer zoveel gestegen als het aantal kinderen. Specialisten wijzen op twee belangrijke oorzaken: de sterk toenemende luchtvervuiling en frequenter overgewicht. Pak als overheid die oorzaken op een structurele manier aan. Pas de normen voor luchtvervuiling aan kinderen aan.

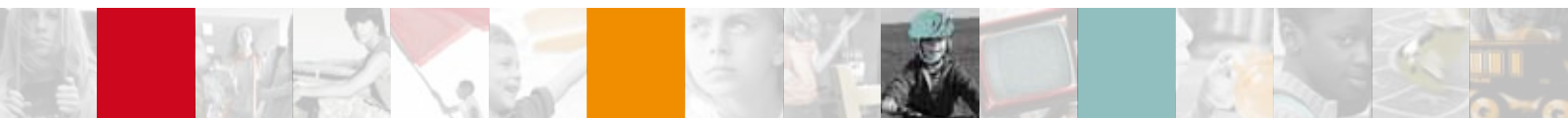
Ruimte om te spelen

De vrije tijd van kinderen staat onder druk. Kinderen hebben tijd nodig om zich te ontwikkelen en zich goed te voelen. Spel speelt daarin een cruciale rol. Naast het thuismilieu zijn de school en de buurt de plekken waar het kinderspel vorm krijgt. Alle overheden moeten daarin een belangrijke ondersteunende rol opnemen: maak kinderspel in de openbare ruimte mogelijk, zorg voor genoeg speelruimte voor het georganiseerd jeugdwerk en beperk het huiswerk van kinderen en jongeren.

Haal de seksualiteit van jongeren uit een sterk bestraffend wettelijk kader

Experimenteren met seksualiteit en evolueren van minder intiem naar meer intiem seksueel gedrag hoort bij een gezonde seksuele ontwikkeling van kinderen en jongeren. Het huidige wettelijke kader acht jongeren vanaf 16 jaar bekwaam om toestemming te geven voor alle seksuele handelingen. Dat brengt met zich mee dat heel wat gewoon seksueel gedrag van jongeren onder 16 jaar meteen in een sterk bestraffende en negatieve sfeer zit. Het huidige wettelijk kader laat weinig ruimte voor een positieve benadering van seksuele ontwikkeling en ontplooiing. Maak daarom werk van een wettelijk kader dat de seksualiteit van jongeren op een positieve manier benadert: Maak seksuele handelingen zonder penetratie tussen minderjarigen met een maximaal leeftijdsverschil van 3 jaar legaal. Maak seksuele handelingen met penetratie tussen jongeren vanaf 14 jaar en met een maximaal leeftijdsverschil van 3 jaar legaal. Blijf het beleid versterken rond relationele en seksuele vorming.

Rechtswaarborgen voor kinderen in conflict met de wet

Jongeren die 'feiten plegen', zijn in verhouding een kleine groep die toch extra aandacht vraagt van samenleving en politiek. Vlaanderen krijgt door de recente staatshervorming de sleutel in handen om het systeem te actualiseren voor kinderen in conflict met de wet. Al blijft er wel overleg nodig met de federale overheid, bijvoorbeeld voor het psychiatrisch aanbod en de organisatie van de jeugdmagistratuur en -advocatuur.

Wij vragen een kindspecifiek systeem met aandacht voor rechtswaarborgen voor alle minderjarige verdachten en daders. Het kinderrechtenverdrag is duidelijk: overheden moeten de totstandkoming bevorderen van een apart systeem voor minderjarige verdachten en daders (artikel 40). Het nieuwe Vlaamse ontwerp mag dus niet zomaar een kopie zijn van het strafrecht voor volwassenen en moet ingebed zijn in een breder sociaal en welzijnsbeleid.

Opsluiting alleen als laatste redmiddel

Vrijheidsberoving van jongeren moet uitzonderlijk blijven en zo kort mogelijk duren. Uit NICC-onderzoek¹ blijkt dat jongeren in conflict met de wet vaak terechtkomen in gesloten opvang omdat andere opties niet beschikbaar of toegankelijk zijn.

Blijf ook inzetten op herstel. Ondanks de belangrijke plaats die het herstelrechtelijk aanbod en het geschreven project nu al hebben in de wet, hebben ze weinig succes omdat niet alle magistraten goed op de hoogte zijn. Investeer daarnaast in genoeg alternatieven voor plaatsing, zoals ambulante begeleiding, leerprojecten en gemeenschapsdienst. Zorg dat jongeren in conflict met de wet ook opgevangen worden in die alternatieven voor gesloten opvang.

Meer aandacht voor rechtswaarborgen

Er is een duidelijke en uitgewerkte rechtspositie nodig voor jongeren in conflict met de wet. Tijdens de procedure voor de jeugdrechtbank én daarna.

Zorg ervoor dat de overheid zelf gesloten opvang organiseert en beheert. Bouw een interne rechtspositie uit voor jongeren achter de muren van de gesloten instellingen, gestoeld op het decreet rechtspositie voor minderjarigen in de jeugdhulp. Maak ook verder werk van eenduidige toegankelijke klachtenmechanismen die bestaan uit een interne klachtenregeling en een onafhankelijk klachtenbureau voor de gesloten opvang. Richt commissies van toezicht op voor de gesloten opvang van minderjarigen. Blijf inzetten op gespecialiseerde jeugdadvocaten.

Sluit het federaal detentiecentrum in Tongeren. Ondanks de inzet van directie en personeel biedt de infrastructuur van de gevangenis van Tongeren te weinig mogelijkheden om cruciale rechtswaarborgen te garanderen.

¹ E. GILBERT, V. MAHIEU, E. GOEDSEELS, en I. RAVIER, *Onderzoek naar de beslissingen van jeugdrechters / jeugdrechtbanken in MOF-zaken*, NICC, 2012, te raadplegen op <http://nicc.fgov.be>.

Schaf de uithandengeving af

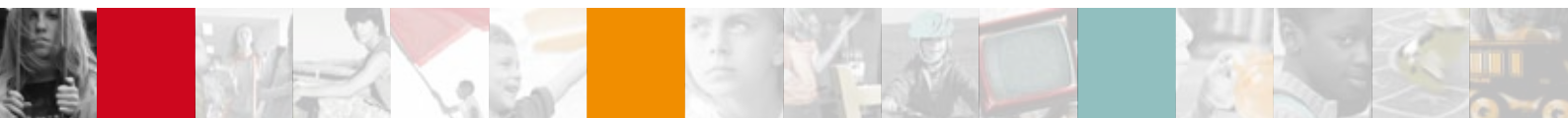
Centraal in het jeugdrecht is het non-discriminatiebeginsel: één systeem voor alle minderjarigen. Uit handen gegeven jongeren worden behandeld als volwassenen. Ze vallen buiten het jeugdrechtsysteem waardoor ze anders behandeld worden dan andere minderjarige verdachten en daders.

Schaf de gemeentelijke administratieve sancties voor minderjarigen af

De term 'overlast' blijft vaag en opent de deur voor willekeur. Is het nog te verantwoorden dat een minderjarige voor bepaalde feiten door de jeugdrechter terechtgewezen wordt, terwijl een andere minderjarige voor dezelfde strafbare feiten een GAS-boete moet betalen? De rechtsgevolgen, de behandeling van de zaak en de rechtswaarborgen zijn verschillend.

Zet meer in op jeugdwelzijnswerk en straathoekwerk met minderjarigen. Geef die organisaties de tijd om een vertrouwensband op te bouwen met jongeren en met de buurten waarin ze wonen.

Versterk het bestaande jeugdrechtsysteem in plaats van een parallel GAS-boetecircuit voor minderjarigen op te zetten.

Kinderen en recht op participatie

Het recht van kinderen om gehoord te worden, is een van de speerpunten van het kinderrechtenverdrag. De voorbije decennia gaf dat aanleiding tot regelgeving die kinderen en jongeren in verschillende contexten (zoals jeugdhulp, onderwijs, rechtbank) individueel of in groep ruimte geeft om hun stem te laten horen. Tegelijk veranderde het de mentaliteit tegenover minderjarigen. Ze zijn niet alleen de toekomst, ze tellen ook hier en nu. Ze 'participeren'.

Zet meer in op kinderrechteneducatie

Rechten werken. Op veel plaatsen is er veel bereidheid om kinderrechten als kapstok te hanteren voor de werking. Alleen weten mensen vaak niet hoe. Integreer daarom kinderrechteneducatie in het programma van de basisopleidingen. Niet alleen voor leerkrachten en opvoeders in spe, ook voor artsen, juristen en politiemensen. Maak tegelijk werk van grondige kinderrechteneducatie voor kinderen en jongeren. En veranker die steviger dan vandaag in de eindtermen voor het onderwijs.

Parlementen: informeer op een kind- en jongeren-vriendelijke manier

Parlementen zijn open huizen waar elk jaar heel wat kinderen en jongeren over de vloer komen. Toch toont onderzoek aan dat jongeren weinig weten over hoe de politiek werkt. Daarnaast voelen jongeren zich vaak ook machteloos als het over politiek gaat. In onze parlementen worden heel wat beslissingen genomen met een directe impact op het leven van minderjarigen. Maak werk van een degelijk informatiebeleid door bijvoorbeeld van wetten en decreten kindvriendelijke vertalingen te verzorgen of een website die ook voor kinderen en jongeren begrijpelijk is.

Betrek kinderen en jongeren maximaal bij besluitvorming

Kinderen en jongeren worden niet pas burger als ze 18 zijn. Ze zijn burger van bij hun geboorte. Kinderen en jongeren moeten de kans en de ruimte krijgen om hun eigen omgeving mee vorm te geven. Wat we vandaag nodig hebben, is een politieke ruimte waarin kinderen de kans krijgen hun anders-zijn en hun daaruit voortvloeiende gezichtspunten tot hun recht te laten komen. Betrek kinderen en jongeren maximaal bij besluitvorming op Vlaams, federaal en Europees niveau. En ondersteun de organisaties die de participatie van kinderen en jongeren aan beleidsprocessen begeleiden en faciliteren.

Blijf het belang erkennen van een duidelijk afgebakende kind- en jeugdfase

In discussies over rechten van minderjarigen vragen mensen zich soms af of rechten rekening moeten houden met een aparte jeugdfase. Het is belangrijk om blijvend te erkennen dat rechten toekennen aan minderjarigen niet afhankelijk is van al dan niet tegemoetkomen aan volwassen maatstaven. De kern van de rechten van kinderen en jongeren is dat we ze het recht geven zich in te schrijven in onze samenleving. Dat vraagt een leerproces en rechtvaardigt dus een aparte jeugdfase. De in het kinder-rechtenverdrag vastgelegde leeftijdsgrens van 18 jaar is onvermijdelijk arbitrair, maar is wel een internationaal aanvaarde norm.

Zet in op initiatieven die generaties met elkaar verbinden

De publieke ruimte is geen hotel of camping. 'Niet toegelaten voor kinderen' is dus geen optie. Om verdere 'vereilanding' van verschillende groepen in de samenleving tegen te gaan, is het belangrijk te blijven investeren in initiatieven en structurele ingrepen die ontmoeting mogelijk maken. Dat doe je niet door te verbieden, maar door te verbinden. Maak kinderen en jongeren mede-eigenaar van hun buurten, scholen en voorzieningen.

Geen participatie zonder informatie

De voorbije jaren investeerde de Vlaamse overheid in meer kwaliteitsvolle jeuginformatie. Kinderrechteninformatie maakte deel uit van haar interne communicatie. Naast die meer algemene informatie is het belangrijk ook aandacht te besteden aan informatie in specifieke contexten waarin kinderen leven, wonen en schoollopen. Kinderen die voor een situatie staan met duidelijke gevolgen voor hun verdere leven, willen weten wat er met hen gebeurt. Ze willen vragen kunnen stellen. Ze willen dat er echt naar ze geluisterd wordt, dat professionals vriendelijk zijn en met ze praten, en dat ze begrijpelijke informatie krijgen.

Kinderrechten waarmaken op alle beleidsniveaus

De klachten bij onze Klachtenlijn illustreren dat toezicht op het belang van het kind en op de rechten van het kind Vlaamse én federale materie is. Kinderrechten doorkruisen verschillende beleidsniveaus en beleidsdomeinen: overleg, afstemming en kinderrechteninstrumenten helpen om respect voor rechten van het kind structureel in te bedden.

Concreet en toekomstgericht kinderrechtenbeleid

Een jaar na het begin van elke regeerperiode stelt de Vlaamse Regering een Vlaams Jeugd- en Kinderrechtenbeleidsplan (JKP) voor aan het Vlaams Parlement. Daarin zit ook het Vlaams Actieplan Kinderrechten, het Vlaamse deel van het nationale actieplan waar het VN-Comité voor de Rechten van het Kind om vraagt.

Twee keer per legislatuur brengt de Vlaamse Regering verslag uit over haar jeugd- en kinderrechtenbeleid. We vragen om het tussentijds verslag ook als een herkansing te zien en om tekorten in het kinderrechtenbeleid bloot te leggen. Zorg voor perspectief: toekomstige bijsturing of reële impact van acties op het leven van kinderen zijn even relevant om op te nemen. Zorg voor follow-upmechanismen met slagkracht. We dringen erop aan dat het plan richting geeft aan 'alle' kinderrechten. Anders riskeren kwetsbare groepen uit de boot te vallen. Het plan moet de richtlijnen van het VN-Comité volgen: concrete doelstellingen, indicatoren, tijdschema's en budget.

Omkader de aanspreekpunten jeugd- en kinderrechten nog meer

Ideaal zijn aanspreekpunten jeugd- en kinderrechten ambtenaren die in hun departement of administratie kinderrechten bewaken en stimuleren. Geef ze een sterker mandaat, ondersteun en omkader ze beter. Ze moeten expliciet en proactief met kinderrechten aan de slag kunnen gaan.

Verduidelijk de rol van de Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind

Om de vijf jaar brengt België bij het VN-Comité verslag uit over het gevoerde kinderrechtenbeleid. Het VN-Comité screent dat verslag en geeft in zijn slotbeschouwingen werkpunten voor België. De Nationale Commissie voor de Rechten van het Kind (NCRK) coördineert de verslaggeving en ziet toe op de navolging van de slotbeschouwingen.

Bouw een slagkrachtige NCRK uit. Die moet de federale tegenhanger zijn van de Vlaamse kinderrechtencoördinator. De Vlaamse kinderrechtencoördinator valt onder de Vlaamse overheid, wijst de Vlaamse overheid op de slotbeschouwingen en coördineert de Vlaamse verslaggeving aan het VN-Comité. De aanspreekpunten jeugd- en kinderrechtenbeleid uit de departementen en agentschappen helpen hem daarbij.

Werk een gedegen set kinderrechtenindicatoren uit

Doeltreffende kinderrechtenindicatoren rapporteren over de impact van acties op elk beleidsdomein. Geef opnieuw zuurstof aan de zoektocht naar een gedegen set kinderrechtenindicatoren. Dat is een taak van alle regeringen, administraties en agentschappen en niet alleen van de afdeling jeugd en de NCRK. De studiedienst van de Vlaamse Regering brengt geregeld statistieken uit over de leefsituatie van de Vlamingen. Ook de Algemene Directie Statistiek en Economische Informatie en het Nationaal Instituut voor Criminalistiek en Criminologie verzamelen gegevens. Zorg voor vlotte samenwerking tussen de verschillende diensten zodat de ontwikkeling van kinderrechtenindicatoren niet stopt bij bevoegdheids- of dienstgrenzen.

Veel instanties verzamelen gegevens: inspectiediensten, administraties, voorzieningen, klachteninstanties, samenwerkingsverbanden. Allemaal rapporteren ze over de leefsituatie van kinderen en jongeren. Centraliseer deze informatie, ontsluit ze en breng lacunes in kaart.

Een coördinerend minister Kinderrechten werkt vooral samen om slagkrachtig te zijn

Blijf kiezen voor een coördinerend minister Kinderrechten. Ideaal heeft de federale overheid ook een coördinerend minister Kinderrechten. Want kinderrechten zijn een Vlaamse én federale aangelegenheid. Een slagkrachtig coördinerend minister Kinderrechten waakt over het belang van alle kinderen. Hij is verantwoordelijk voor alle kinderen en werkt samen met andere ministers en overheden. Want nu vallen kinderen soms tussen de plooiën van bevoegdheden. Denk maar aan minderjarige asielzoekers of kinderen met psychiatrische problemen.

Commissie voor het Kind en de Jeugd in het Vlaams Parlement

Beleidsdomeinen met impact op de leefsituatie van kinderen en jongeren worden meestal over verschillende Parlementaire Commissies verdeeld en geïsoleerd besproken. Denk maar aan de Commissie voor Onderwijs, Commissie voor Welzijn, Commissie voor Jeugd. Het VN-Comité schuift een integraal kinderrechtenbeleid naar voren. Diensten, organisaties die recht doen aan het kind moeten zoveel mogelijk samenwerken. Kies voor een Parlementaire Commissie voor het Kind en de Jeugd. Ideaal combineert die Commissie leerplichtonderwijs, jeugdhulp, jeugdbeleid en jeugdsanctiebeleid.

Blijf het Europees Netwerk voor Kinderombudsmannen ondersteunen

Het Europees Netwerk voor Kinderombudsmannen (ENOC) verbindt 43 Europese kinderrechtsdiensten uit 35 landen. ENOC lobbyt voor een sterker Europees kinderrechtenbeleid. Het ondersteunt het nationale lobbywerk van zijn 43 leden. Op de jaarconferenties worden informatie en ervaringen uitgewisseld. ENOC werkt gemeenschappelijke standpunten uit. Tot voor kort kon het netwerk rekenen op middelen van de Europese Unie. In 2014 werden de subsidies stopgezet. Blijf het Europees Netwerk voor Kinderombudsmannen financieel ondersteunen. Ook het Europees beleid heeft impact op de realisatie van kinderrechten.

Ratificeer OPCAT en breng het klachtenprotocol in de praktijk

Ratificeer het OPCAT, het optionele protocol bij het VN-verdrag tegen foltering en andere wrede, onmenselijke of ontorende behandeling of bestraffing. OPCAT roept verdragsstaten op om nationale preventiemechanismen op te richten die toezien op het leven van volwassenen en minderjarigen in detentie. Vlaanderen keurde het optionele protocol al goed. België nog niet.

Zorg voor krachtige vertaling in de praktijk van het optionele klachtenprotocol bij het kinderrechtenverdrag. Dankzij het optionele klachtenprotocol kunnen kinderen die geen gehoor vinden in eigen land, naar het VN-Comité stappen om hun klacht te laten onderzoeken.

De twee optionele protocollen maken voor kinderen een beduidend verschil.

Kinderen, jongeren en media

Het mediagebruik door kinderen en jongeren is vandaag één van de felst bediscussieerde thema's. Hoe de media bericht over kinderen en jongeren vraagt ook aandacht. Het is voortdurend zoeken naar evenwicht tussen beschermingsmaatregelen en initiatieven die kinderen en jongeren ruimte geven om actief te exploreren. Tegelijk kan de overheid in de media steeds minder regulerend optreden. Daarom is er een proactief mediabeleid nodig. De overheid moet beschermingsmaatregelen nemen waar die nodig zijn, en zorgen voor controle en toezicht op mediaregels.

Mediawijsheid

Rond mediawijsheid zijn heel veel organisaties actief. Sinds begin 2013 is er het Vlaams kenniscentrum voor mediawijsheid (mediawijs.be) dat iedereen in staat wil stellen om zich bewust, kritisch en actief te bewegen in een gemediatiseerde samenleving. Al die initiatieven zijn heel zinvol en vragen blijvende ondersteuning. Organisaties die kinderen en jongeren actief inzetten als mediamaker verdienen extra aandacht en ondersteuning.

Co-regulering

Er moeten toegankelijke en daadkrachtige klachtenprocedures komen bij internetbedrijven en sociale netwerken. De overheid moet kinderen en jongeren beschermen tegen misleidende verleidingsstrategieën van goksites, onlinegames en gsm-spelletjes. Wie zich richt tot jongeren als consument, moet ze ook ernstig nemen. Vandaag is het vrijwel onmogelijk om bij die bedrijven een klacht in te dienen. Probleem is dat het internet geen landsgrenzen kent. Daardoor is het moeilijk om regels op te leggen. Dat moet op Europees niveau gebeuren. De Raad van Europa gaf de lidstaten de aanbeveling om co-reguleringsstrategieën uit te werken om zo het respect voor mensenrechten in sociale media te beschermen en te promoten. Daarnaast kan de recente aanbeveling over 'children's rights and business principles' van het VN-Comité voor de Rechten van het Kind de samenwerking tussen overheid en industrie aanmoedigen.¹

Jongeren in de jeugdzorg en media

Voor minderjarigen in de bijzondere jeugdzorg die onder een maatregel van een jeugdrechter vallen, geldt een absoluut verbod om herkenbaar in de media te komen. Hoewel het belangrijk is om die minderjarigen te beschermen, pleiten wij ervoor de jeugdrechter de bevoegdheid te geven om van dat publicatieverbod af te wijken als de minderjarige daar zelf om vraagt. Als de jeugdrechter het wenselijk vindt, zou hij het publicatieverbod kunnen afzwakken om zo mogelijk te maken dat een jongere herkenbaar kan vertellen over zijn leefsituatie. Artikel 433bis van het strafwetboek vraagt om een aanpassing in die zin. Door de overheveling van het jeugdsanctierecht naar Vlaanderen zou de Vlaamse overheid het artikel kunnen aanpassen. Minderjarigen in een verontrustende opvoedingssituatie hebben het recht om een heel gewoon verhaal te vertellen, dat vaak voor vele anderen herkenbaar is.

¹ UN, Committee on the Rights of the Child, General comment No. 16: On State obligations regarding the impact of the business sector on children's rights, 7 februari 2013. http://www.kinderrechten-commissariaat.be/sites/default/files/bestanden/official_crc_gc_on_business_as_fully_adopted_on_06_02_2013.pdf.

